

Eväitä ja ideoita matkailun visuaaliseen tutkimukseen

RAKIC, TIJANA & DONNA CHAMBERS (2011; toim.). *An introduction to visual research methods in tourism*. 216 s. Routledge, London.

Mainoskuvat houkuttelevat kaukaisiin kohteisiin, turistikartat opastavat nähtävyyksien äärelle, kaulassa roikkuvat kamerat kuuluvat turistien stereotyypisimpiin tunto-merkkeihin – käytännön esimerkkejä matkailun ja visuaalisuuden kiinteästä yhteydestä löytyy riittämiin. Monitieteisessä matkailututkimuksessa tätä yhteyttä on käsitelty runsaasti, mutta markkinoilta on puuttunut puhtaasti matkailututkimuksen näkökulmasta toteutettu visuaalisten menetelmien opas. Brittiyliopistoissa matkailua tutkivien Tijana Rakicin ja Donna Chambersin toimittama teos pyrkii paikkaamaan puutetta esittelemällä visuaalisten menetelmien soveltamismahdollisuuksia ja kannustamalla lukijoita monitieteisiin, ennakkoluulottomiin lähestymistapoihin.

Muun muassa antropologiaa, maantiedettä ja sosiologiaa edustavan tutkijakaartin kirjoitukset on jaettu viiteen osioon. Yhdessä ne kutoutuvat loogisesti eteneväksi, helposti hahmottuvaksi kokonaisuudeksi. Teoksen tavoitteita ja sisältöä selkeästi esittelevän johdannon jälkeen kirjan kulku myötäilee löyhästi tutkimusprosessin kaarta. Aluksi visuaalisen matkailututkimuksen tieteenfilosofista perustaa käsittelevä osio kannustaa lukijaa tunnistamaan tutkimuksensa ontologiset, epistemologiset ja metodologiset sitoumukset. Tämän jälkeen siirrytään aineistojen keräys- ja analyysimenetelmiin sekä käsitellään visuaalisen aineiston käyttämistä julkaisuissa. Teoksen sinetöi päätelmäluku, jossa teoksen toimittajat pohtivat kirjan sisällön ohella visuaalisen metodologian soveltamisen tulevaisuuden näkymiä matkailututkimuksessa.

Lähempi tutustuminen paljastaa kattauksen kiintoisaksi. Teos poikkeaa monista yleisluontoisista, representatioiden ruotimiseen keskittyvistä visuaalisten menetelmien oppaista hyödyntämällä laaja-alaisesti matkailun moninaista visuaalista kulttuuria. Samalla teos tarkastelee ajankohtaisesti matkailua moniaistisena, kehollisena kokemuksena, jossa visuaalisuudella on representatiivisuuden ohella myös materiaalin ja performatiivinen ulottuvuus. Tämän hedelmällisen lähtökohdan lisäksi teos on miellyttävän käytännönläheinen; kirjoittajat avaavat esittelemiään aiheita omien tutkimustensa kautta antaen lukijalle konkreettisia, soveltamiskelpoisia esimerkkejä.

Useat kirjan artikkeleista pureutuvat matkailijoiden kokemusmaailmaan hyödyntämällä heidän itsensä tuottamia visuaalisia aineistoja, kuten matkakuvia, video-päiväkirjoja ja piirustuksia. Esimerkiksi Caroline Scarlesin ja Erika Andersson Cederholmin artikkeleissa matkailijat ohjaavat kerrontaansa matkakuvien avulla ver-

baalisen ilmaisen perinteisesti hallitsemisessa haastattelutilanteissa. Haastateltavat tuntuvat pääsevän visuaalisiin keinoihin ilmaisussaan alueelle, joka olisi vaikea tavoittaa pelkkään puheeseen tukeutuen. Lisäksi artikkelit tuovat kiehtovasti esille perinteisen tutkijavetoisen vuorovaikutusdynamiikan rikkoutumisen.

Eriasteisten vuorovaikutteisten ja osallistujavetoisten lähestymistapojen rinnalla valmiiden kuva-aineistojen representatiivinen tutkimus on saanut tuntuvasti vähemmän tilaa. Se kuitenkin esiintyy edukseen Salla Jokelan ja Pauliina Raennon yhteiskirjoituksessa, jossa pureudutaan sekundaariaineistojen keräämiseen, rajaamiseen ja käsittelyyn havainnollistavasti eri aineistotyyppäjä hyödyntävien esimerkkien avulla. Lukukokemuksena mu-

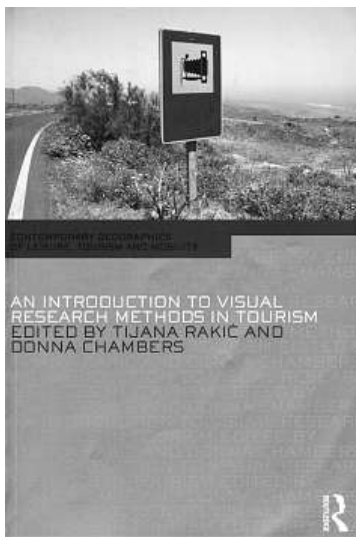
kaansatempaavasti kirjoitettu artikkeli edustaa kirjan parhaimmistoa.

Analyysoisiossa representationaalisuus ja non-representationaalisuus puolestaan kohtaavat kiehtovasti, kun Michael Haldrup ja Jonas Larsen tarkastelevat perheiden lomakuvia. He paneutuvat sekä kuvien merkitysisältöihin että ”enemmän kuin representationaalisiiin” (s. 163) ominaisuuksiin tunteita herättävänä muistin välikappaleina. Kirjan loppupuolella Richard Tresidderin kirjoitus kuvien käytöstä julkaisuissa on hyödyllinen niillekin, jotka eivät ensisijaisesti identifioi tutkimustaan visuaaliseksi; artikkeli sisältää paljon yleishyödyllistä tietoa tekijänoikeuksista teknisiin kommervenkeihin ja herättelee pohtimaan kuvituksen roolia omassa työssä.

Perustellusta kokonaisuudesta huolimatta teoksessa on myös puutteensa. Pariinsataan sivuun ei tieten-

kään saa mahdutettua koko visuaalisen matkailututkimuksen kirjoja, mutta maantieteilijänä olisin toivonut kansien välistä tilaa karttoja käsittelevälle kirjoitukselle. Kriittisen kartografian soveltamispotentiaali matkailututkimuksessa on poikunut oivallisia esityksiä (esim. Hanna & Del Casino 2003), joiden soisi virtaavan yhä vuolaammin myös kulttuurimaantieteen ulkopuolelle. Arvostelemani konstruktionismiin kallellaan oleva teos olisi ollut mitä oivallisin arena murtaa myytti karttojen usein niin itseltään selvänä pidetystä objektiivisuudesta, ja siten suoda oivalluksia ja inspiraation hetkiä menetelmäoppaan monitieteiselle lukijakunnalle. Asiaa voi toki katsoa myös toiselta kantilta ja miettiä, miten kirjassa esiteltyjä lähestymistapoja voisi jatkossa soveltaa innovatiivisesti kartografian saralla.

Kiitosta teos ansaitsee tutkimuseettisten kysymysten tarkastelusta. Tämä tärkeä aihepiiri on toisinaan kuin huomaamatta sivuutettu monissa muissa visuaalisia menetelmiä käsittelevissä menetelmäoppaissa. Erityisesti miellyn toimittajien tapaan pitää aihe esillä läpi koko teoksen sen sijaan, että se olisi eristetty omaksi, erilliseksi luvukseen. Tämä valinta tukee ajatusta tutkimuseetiikasta kaikissa tutkimusprosessiin liittyvissä valin-

noissa läsnä olevana tärkeänä asiana, jota ei vain liimata väkisin päälle muuten valmiiseen tutkimukseen. Toisaalta, kuten toimittajat (s. 9–10) johdannossa huomauttavat, etenemistapa on perusteltu myös siksi, että tutkimuseettisiin kysymyksiin on harvoin valmiita vastauksia. Patenttiratkaisujen sijaan kukin kirjoittaja pohtii aihetta oman tutkimuksensa pohjalta, jolloin lukija saa eväitä oman työnsä eettisten haasteiden paikantamiseen ja ratkaisemiseen.

Kirjan käyttökävyyttä on kohennettu useilla käytännön ratkaisuilla: oppikirjamaiseen tyyliin artikkelit sisältävät vinkeillä varustettuja tietolaatikoita ja kirjoitusten keskeinen anti on summattu lopputiivistelmiin, jotka tosin sisältävät välillä turhaa tietoa. Kenties hyödyllisimpiä lisukkeita ovat kirjoittajien laatimat listat ja lyhyet esittelytekstit syvemmälle aihepiiriin vievästä kirjallisuudesta. Silmään pistää kuitenkin joidenkin teosten toistuminen artikkelista toiseen. Esimerkiksi Gillian Rosen (2001) menetelmäopas on mainittu peräti kuudessa kirjoituksessa, kahtena eri painoksena, hieman toisistaan poikkeavilla kuvauksilla kuorutettuna. Vaikka kyseinen teos ansiokas onkin, antoisia lukuvinkkejä janoavaa lukijaa tämä hieman turhauttaa – olisiko astetta tarkemman toimitustyön myötä mukaan mahtunut myös muita, nyt listoilta pois karsiutuneita helmiä?

Pieniä kauneusvirheitä lukuun ottamatta on teos kuitenkin eheä. Tieteellinen tinkimättömyys ja helppolukuisuus ovat pääsääntöisesti tasapainossa. Niinpä kirjan voi kuvitella kiinnostavan sekä alan opiskelijoita että tutki-

joita. Koska teos keskittyy ensisijaisesti esittelemään visuaalisten menetelmien soveltamismahdollisuuksia matkailututkimuksessa, toiminee se parhaiten yksittäisiin menetelmiin syventyvien oppaiden rinnalla käytettynä.

Teoksen tekstit ovat ansiokkaita myös kirjan kontekstista irrotettuina. Yksittäisiä kirjoituksia voi käyttää esimerkiksi opetuksen tukena harjoitustehtäviä suunniteltaessa tai menetelmäkurssien oheislukemistona. Erityisesti opinnäytteitään työstäville suosittelen teosta varauksetta. Kirja tukee sekä oman työn ennakkoluulotonta ideointia että sujuvaa toteutusta.

Teos onnistuu tavoitteessaan tarjota monipuolinen johdatus visuaalisten menetelmien käyttöön matkailututkimuksessa. Sen sivuilta lukija löytää runsaasti eväitä jatkaa haluamaansa suuntaan.

KIRJALLISUUS

- Hanna, S. P. & V. J. Del Casino (2003; toim.). *Mapping tourism*. 248 s. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Rose, G. (2001). *Visual methodologies*. 287 s. SAGE, London.

TAINA RENKONEN
Geotieteiden ja maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto